

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

A VÁLLALATI FELÜGYELŐ BIZOTTSÁGOK MUNKÁJÁRÓL

BUDAI GYÖRGY dr.

Közel tíz éve működnek az ágazati minisztériumok által létrehozott felügyelő bizottságok¹. Minden minisztérium saját vezetési igényeinek megfelelően — nem egy helyen a megszüntetett és hiányzó revizori apparátus pótlására — hozta létre a felügyelő bizottságokat. Megalakításukkor nem volt korábbi tapasztalat, kialakult módszer, jogszabályilag sem rendezték teljeskörűen működésük elveit. Tulajdonképpen az 1971-ben és 1974-ben kiadott minisztertanási határozatok szabályozták a felügyelő bizottságok szervezeti felépítését és feladatkörét.

A közelmúltban megjelent, az állami ellenőrzési rendszer továbbfejlesztésével kapcsolatos minisztertanási határozat megállapítja, hogy a felügyelő bizottságok a felügyeleti gazdasági ellenőrzés szervei, tevékenységüket ebben a formában kell a minisztériumok irányító munkájában hasznosítani és fejleszteni. A központi irányítás hatékonyságának növelése érdekében — többek között — erősíteni kell tevékenységük ellenőrző szerepét is.

A VÁLLALATI FELÜGYELŐ BIZOTTSÁGOK HELYE ÉS FELADATA A MINISZTERIUMOK ELLENŐRZÉSI TEVÉKENYSÉGÉBEN

A felügyeleti ellenőrzés célját az érvényes kormányrendelet a következőkben foglalja össze:

- az állam tulajdonosi érdekeinek érvényesítése;
- a vállalati tevékenységnek a hosszabb távú feladatok figyelembevételével történő átfogó értékelése;
- a vállalatvezetés munkájának értékelése.

¹ Jelenleg az egész népgazdaságban 142 vállalat mellett tevékenykednek, közel 1200 szakember részvételével.

A gazdálkodó egységek ellenőrzését az ágazati minisztériumok saját szervezettel, meghatározott feladat elvégzésére rövid időtartamra létrehozott komplex bizottsággal és a felügyelő bizottsággal, illetve ezek munkájának egymást kiegészítő alkalmazásával végzi el.

A vállalati felügyelő bizottságok szervezetének és tevékenységének alapelvei:

- a felügyelő bizottság a felügyeleti ellenőrzés része;
- a bizottságot a vállalatot alapító szerv hozza létre, de szervezését a pénzügyminiszter is kezdeményezheti;
- több vállalatra közös felügyelő bizottság is létesíthető;
- fő feladata a felügyelete alá tartozó gazdálkodó egység munkájának folyamatos ellenőrzése és évenkénti átfogó értékelése;
- a felügyelő bizottságot intézkedési jog nem illeti meg;
- jelentéseinek és javaslatainak hasznosításáról az alapító szerv dönt.

A rendező elveknek megfelelően határozta meg a 16/1976. (MEM É. 16.) MEM számú utasítás a Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium felügyelete alatt álló állami vállalatok felügyelő bizottságainak feladatait is.

Felügyelő bizottságot elsősorban nagyobb gazdasági egységeknél célszerű működtetni. A folyamatos ellenőrzés és értékelés érdekében a felügyelő bizottságokat hosszabb időre — általában egy közép-távú tervidőszakra — hozzák létre. A bizottság az alapító, irányító szerv képviselőiből, a társadalmi szervek, az érintett vállalat képviselőiből, valamint az adott területet jól ismerő szakemberekből áll, létszáma általában 5—9 fő között mozog.

Nagyon fontos feladat a felügyelő bizottságok személyi összetételének helyes megválasztása. Megfelelő összetétel esetén a felügyelő bizottságok komplex módon tudják figyelemmel kísérni, értékelni és egyes területeken ellenőrizni az adott vállalat teljes gazdálkodását. Figyelembe kell venni azt is, hogy a felügyelő bizottságok tagjai munkájukat nem főfoglalkozásként végzik, így igénybevételek a tagok közötti, célszerűen kialakított munkamegosztással oldható meg.

A felügyelő bizottságok éves terv alapján dolgoznak. Az elvégzendő feladatokat az alapító szerv határozza meg, de a bizottság saját hatáskörben is vizsgálhat egyes területeket vagy témákat. A bizottság munkaprogramját az ágazat középtávú célkitűzései alapján évenként alakítják ki.

A vizsgálat vagy értékelés módszerét a bizottság határozza meg. Az elmúlt évek gyakorlata során a feladatok végrehajtásának többféle módszere alakult ki: többek között az egyénenkénti vizsgálat, munkacsoportok, teamek létrehozása stb.

A felügyelő bizottságok munkájukban egyaránt támaszkodnak az információk feldolgozásával nyert elemzésekre, a gazdasági egységekről szerzett saját tapasztalatukra és a munkaterv alapján lefolytatott cél- és témavizsgálatokra.

Fontos szerepet játszik a bizottságok munkájában a helyszíni tapasztalatok megszerzése, a területi ismeretek felhasználása. A helyes értékelés kialakítása érdekében szükséges a megfelelő kapcsolat megteremtése a felügyelt szerv gazdasági központjával, amely a helyszíni vizsgálatok elvégzésének lehetőségét kellő mértékben elősegíti. A vizsgálatok során a felügyelő bizottsági tagok jogai és kötelességei azonosak más ellenőrzést folytató revizorokéval. A vizsgálatok lefolytatásához külső szakértők segítségét is igénybe vehetik.

A felügyelő bizottságok kiemelt feladata az éves értékelés összeállítása. Tematikáját belső megbeszélésen állítják össze. A vizsgálatok eredményeit, tapasztalatait testületi üléseken vitatják meg, egyeztetik, véglegesítik és a testületi állásfoglalást továbbítják a vállalatnak, illetve a minisztériumnak. Mivel ez az értékelés beletartozik a minisztérium beszámoltatási rendjébe, időben úgy kell elkészülnie, hogy felhasználható legyen a vállalatok tevékenységének elbírálásánál, a vezetők minősítésénél.

Az összefoglaló jelentések utasításokat nem tartalmazhatnak, csupán utalhatnak a vállalat munkájának javításához szükséges feladatokra és javaslatokra tehetnek azok megoldására. Mindenképpen szükséges azonban, hogy maguk a bizottságok a következő évben visszatérjenek ajánlásaik fogadtatására, illetőleg végrehajtására.

Az eddigiekben felsorolt megállapítások utalnak arra, hogy a felügyelő bizottságok folyamatos ellenőrző munkája és értékelő tevékenysége szervesen hozzátartozik irányító munkánkhoz.

A VÁLLALATI FELÜGYELŐ BIZOTTSÁGOK NÉHÁNY JELLEMZŐ ADATA

A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium közvetlen felügyelete alá tartozó vállalatoknál (trösztöknél) a III. ötéves terv során 16, a IV. ötéves tervben 24 vállalati felügyelő bizottság működött, míg az V. ötéves terv időszakában 21 vállalat mellett tevékenykedik felügyelő bizottság. A jelenlegi 21 felügyelő bizottságból 10 olyan, amelyik 1968 óta folyamatosan figyelemmel kíséri és értékeli a vállalat munkáját.

A felügyelő bizottságok szervezése óta jelentős változások történtek a felügyelő bizottsági elnökök személyének, tagjainak kiválasztását illetően. Mindössze 3 olyan felügyelő bizottsági elnök van, aki 1968 óta végzi ezt a munkát. Összefügg ez az az, hogy a kezdeti időszakban nem lehetett minisztériumi magasabb vezető beosztású szakembert a felügyelő bizottság elnökévé kinevezni. 1971 óta azonban változott a helyzet, így jelenleg a 21 felügyelő bizottságban 11 főosztályvezető, 4 főosztályvezető-helyettes, 3 osztályvezető, 1 kutatóintézeti igazgató és 2 nyugdíjas szakember tölti be az elnöki tisztséget.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy előnyös a vezető beosztásban dolgozók bevonása a felügyelő bizottságok tevékenységébe. A főosztályvezetők sokirányú és elsődleges információval rendelkeznek a minisztérium gazdaságpolitikai célkitűzéseiről, az irányítás és vezetés igényeiről, a tárcá előtt álló közvetlen és távlati feladatokról, ami megkönnyíti a felügyelő bizottságok munkáját, formálja szemléletüket és munkamódszerüket.

Felügyelő bizottságainkban 157 szakember dolgozik, közöttük 10% a nő, a tagok 64%-a párttag. A bizottságok tevékenységében 50 minisztériumi dolgozó vesz részt, megfelelő arányt képviselnek a társtárcaák, a középírányító szervek és a

tudományos intézetek munkatársai is. A felügyelő bizottságok túlnyomó többsége magasan kvalifikált szakemberekből áll. Például a tagok 72%-ának egyetemi végzettsége, 5%-ának tudományos fokozata van. Az ellenőrzés szakmai hatékonyságát segíti, hogy a felügyelő bizottságok tagjainak 19%-a okleveles könyvvizsgáló.

A 21 felügyelő bizottság által ellenőrzött területek nagyságát jól szemléltetik az 1. táblázat adatai.

A felügyelt vállalatok kiválasztása sokoldalúan elvégzett vizsgálat eredménye. Az *élelmiszeriparban* a központi ellenőrzésre kijelölt 3 nagy tröszt (hús, tej, konzerv) mellett a tervek teljesítése szempontjából fontos gabona-, cukor- és bori-
ipar került kijelölésre. Felügyelő bizottság működik a mezőgazdaság *technikai, műszaki és technológiai fejlesztésében* egyaránt jelentős feladatot végző vállalatoknál (mint például a vetőmagellátás, a talajjavítás területén, az AGROTRÖSZT, az AGROBER mellett). Az *állami gazdaságok* közül már az induláskor az országos szinten is kiemelt, nagyobb jelentőségű gazdálkodó egységek mellett szerveztünk felügyelő bizottságot (például Bábolna, Bóly, Mezőhegyes).

Az egyes bizottságok *személyi összetétele* egymástól eltérő és még kívánnivalót hagy maga után. Általában alacsony a felügyelő bizottságokban a pártapparátus munkatársainak, a fizikai munkások képviselőinek és az ellenőrzés gyakorlati ismereteivel rendelkező szakemberek aránya. Az összetételt tehát javítani kell. Szükséges továbbá a felügyelő bizottságok tagjainak

ellenőrzési ismereteit is bővíteni. Csakis így érhető el, hogy a felügyelő bizottságok jól ellássák feladatukat. A minisztérium által szervezett három továbbképző tanfolyamon 93 bizottsági tag vett részt. További tanfolyamok szervezése folyamatban van.

A TOVÁBBFEJLESZTÉS FELADATAI

A vállalati felügyelő bizottságok 1976. évi tevékenységét az elkészített jelentések és a munka során szervezett tapasztalatok alapján megvizsgáltuk. Az elemzések azt mutatják, hogy a munka további javítása érdekében a felügyelő bizottságoknak

— javítaniuk kell erősíteniük kell kapcsolatukat a felügyelt vállalatokkal;

— fokozniuk kell munkájuk szervezett-ségét;

— fejleszteniük kell ellenőrzési gyakorlatukat.

A kapcsolatok javítása terén a következőkben kell előre lépni:

1. A minisztériumi főosztályok és a felügyelő bizottságok együttműködését a bizottságok éves munkaterveinek készítésénél és az egyes vállalatok feladatainak meghatározásánál szorosabbá kell tenni. A főosztályok a vállalatokkal kapcsolatosan vegyék figyelembe a bizottságok tapasztalatait és kérjék ki a bizottságok elnökeinek véleményét a vállalatokat érintő döntések előkészítésénél.

2. A felügyelő bizottságok a vállalatok munkájának éves értékelését ismertessék

A FELÜGYELŐ BIZOTTSÁGOK ÁLTAL ELLENŐRZÖTT VÁLLALATOK
NÉHÁNY JELLEMZŐ ADATA

1. táblázat

Megnevezés	Az álló- eszközök bruttó értékének	A nettó árbevétel	Az export árbevétel	Az eredmény	Az átlagos állományi létszám
	aránya az ágazaton belül, %				
Az élelmiszeriparban	72,5	84,1	92,7	59,6	60,4
Az állami gazdaságokban	11,9	14,7	55,9	17,8	10,8
A mezőgazdasági szakvállalatoknál	96,4	99,6	97,2	98,5	97,5
Az erdőgazdasági és faipari vállalatoknál	26,7	19,5	16,5	14,4	22,1